

Beschermd Stadsgezicht Bronckhorst

Waarom deze (inspiratie)folder?

Bronckhorst is in 1971 door het rijk aangewezen als beschermd stadsgezicht. Het stadje heeft haar historische karakter tot in onze tijd goed weten te bewaren. Bronckhorst kent vele monumentale panden zoals de kapel, de Gouden Leeuw, het Wapen van Bronckhorst en het Hooge Huys en diverse voormalige stadsboerderijen. Ook de gave, schilderachtige ligging van het stadje in het landschap wordt geroemd. Daarom behoort ook een deel van het omringende agrarische gebied tot het beschermd stadsgezicht. Vooral in de zomermaanden wordt het stadje druk bezocht door toeristen.

De aanwijzing als beschermd stadsgezicht betekent dat we de cultuurhistorische waarden in een bestemmingsplan of omgevingsplan moeten beschermen en dat we bij nieuwe ontwikkelingen rekening houden met de aanwezige kwaliteiten. Het betekent niet dat het hele gebied volledig op slot zit.

De gemeente Bronckhorst wil zich samen met inwoners en andere betrokkenen inzetten om de kwaliteiten van het waardevolle stadsgezicht Bronckhorst ook voor de toekomst te behouden en daar waar mogelijk te versterken. Daarom hebben we in dit document de verschillende cultuurhistorische aspecten om rekening mee te houden in beeld gebracht en kort toegelicht.

Dit document is bedoeld als een inspirerende handreiking voor eigenaren van grond en vastgoed, voor bewoners, stedenbouwkundigen, architecten en andere opstellers van plannen. Maar ook voor de gemeente zelf om te gebruiken bij het maken van plannen voor bijvoorbeeld de (her)inrichting van de openbare ruimte. Zo kunnen we samen zorgen voor een interessante, fijne leefomgeving met zijn eigen identiteit en ruimtelijke kwaliteit!

Voor vragen of informatie kunt u terecht bij de gemeente Bronckhorst.

✉ info@bronckhorst.nl 🌐 www.bronckhorst.nl ☎ (0575) 75 02 50

📍 Eiderinkweg 2, 7255 KA Hengelo (Gld.)

Situering en landschap

1 Bronckhorst is fraai gelegen in het relatief open landschap ten oosten van de IJssel. Vanaf de toegangswegen (Bakerwaardseweg, Bovenstraat, Onderstraat, Molenstraat) is een vrij zicht op het enigszins verhoogd in het landschap gelegen stadje. In de randzone van de bebouwde kom wisselen bebouwing en groen elkaar af.

2 Omgekeerd zijn er vanuit het stadje verschillende doorzichten naar het omringende landschap, vooral door de Boterstraat, de Uilenhoek en 't Hof. Het is van belang om bij bouwplannen of het aanbrengen van beplanting het vrije zicht op het stadje vanaf de toegangswegen te respecteren en de zichtlijnen en doorzichten open te houden. Hiermee is in de bestemmingsplanregels al rekening gehouden. Overleg met de gemeente over wat wel en niet mogelijk is.

3 De met opgaande bomen beplante kasteelheuvel ligt direct ten westen van de bebouwde kom. De kasteelheuvel is opgenomen in een rondwandeling. De paden hebben een landelijke uitstraling door het ontbreken van een gesloten verharding en de naastgelegen hagen.

4 Aan de zuidoostzijde is de overgang van de bebouwde kom naar het landelijk gebied geleidelijk dankzij de informele positionering van de bebouwing en de lagere dichtheid.

5 Aan de stadsranden en in het tot het beschermde stadsgezicht behorende buitengebied komen langs wegen en percelen lage hagen voor. Passende soorten zijn meidoorn en eventueel veldesdoorn.

6 Aan de noordoostzijde van het stadje ligt aan het Maneveld de Joodse begraafplaats die daar minstens vanaf het begin van de 19de eeuw was gevestigd. De begraafplaats heeft een smeedijzeren toegangshek en een metaheerhuisje uit het midden van omstreeks 1860. De onverharde paden in de omgeving van de begraafplaats vormden vroeger samen een ommetje. Wellicht kunnen de omstreeks 1900 geruimde delen nog eens in ere worden hersteld om de rondgang weer mogelijk te maken.

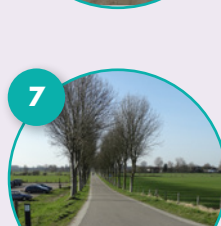
7 Bronckhorst is vanouds door middel van een pontveer verbonden met het aan de overzijde van de IJssel gelegen dorp Brummen. Het haaks op de IJssel gelegen deel van de smalle veerweg heeft groene bermen en is aan beide zijden beplant met bomen. Veerweg 2 is het voormalige veerhuis.

8 Door het open gebied ten zuiden van het stadje stroomt de Grootte Beek richting de IJssel. Kenmerkend is de strakke belijning van de beek. Ter hoogte van de dijk bevindt zich het gelijknamige gemaal uit 1953 met bijbehorende voormalige dienstwoning.

9 Aan de zuidzijde van de bouwde kom loopt de Molenstraat richting de molen en verder naar Steenderen. Het zuidelijke deel van de Molenstraat wordt begeleid door rijen linden, hoofdzakelijk aan de westzijde, maar deels ook aan de oostzijde. De linden staan in de groene bermen.

10 De op een belt gesitueerde Bronckhorstermolen, een bakstenen bovenkruier, werd in 1844 gebouwd ter plekke van een afgebrande standerdmolen. De bijbehorende molenaarswoning staat aan de oostzijde van de Molenstraat. Daarachter ligt de zogenaamde Molenkolk, een langgerekte waterpartij. Het geheel vormt een fraai ensemble. Om een goede windvang te garanderen is de directe omgeving van de molen vrij van bebouwing en opgaande beplanting.

11 In het zuidelijke deel van het beschermd stadsgezicht ligt aan de IJsseldijk het zogenaamde Spijker, een verbouwd zeventiende-eeuws huis, omgeven door restanten van grachten. Het Spijker is mogelijk ontstaan uit een restant van het kasteel (Oud) Spaansweert. De naastgelegen boerderij werd in 1945 verwoest maar is na de oorlog herbouwd. Het gebouwencomplex vormt met de opgaande erfbeplanting een eiland in het verder open landschap.

Bebouwingsbeeld

Het stadje heeft een gevarieerde bebouwing, die naast de kapel, het Hoge Huys en de beide herbergen merendeels bestaat uit 18de- en 19de-eeuwse (voormalige) boerderijen en kleine woningen. Veel panden staan op de rijks- of gemeentelijke monumentenlijst.

Typerend voor de (voormalige) boerderijen zijn de gesloten kappen en het aan de buitenzijde van de bebouwing afleesbare onderscheid tussen "voor" (wonen) en "achter" (werken). Hou bij (ver)bouwplannen, maar ook bij de inrichting en beplanting van het erf, rekening met dit onderscheid.

De Hervormde kerk, ook bekend als de Kapel van Bronckhorst, werd in de 14e eeuw gebouwd. Voor de ingrijpende restauratie in 1962 werd een prent van Jan de Beijer uit 1742 als inspiratiebron gebruikt.

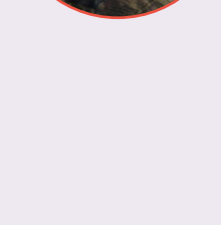
Het "Hoge Huis" of "huis Ophemert" dateert oorspronkelijk uit de 16de eeuw, maar werd na de stadsbrand in 1633 deels opnieuw opgetrokken. Het hoge, markante complex met de bijbehorende schuren is vanuit de omgeving van verschillende kanten duidelijk zichtbaar. Vanuit de Kapelstraat heeft men een fraai zicht op de voorgevel en het rode pannendak daarboven. De tuin wordt omgeven door een gemetselde tuinmuur.

De centraal in het stadje gelegen herberg en voormalige stadsboerderij De Gouden Leeuw dateert uit het midden van de 17e eeuw. Het zeer beeldbepalende pand heeft aan de zuidzijde een karakteristieke trapgevel.

Schuin tegenover De Gouden Leeuw, op de hoek van het Gijsbertplein 1344, staat een tweede herberg genaamd "Het Wapen van Bronckhorst".

Kenmerkend voor de bebouwing is het gebruik van ambachtelijke materialen (baksteen, natuursteen, hout, gebakken rode of blauwe dakpannen) en een rustig, natuurlijk kleurenpalet. Alle panden zijn opgetrokken in baksteen, de wat voornamere panden hebben een gepleisterde plint.

Het kleurgebruik voor het schilderwerk draagt bij aan de rust en samenhang in het straatbeeld. Voor het stadje Bronckhorst is op basis van historisch kleuronderzoek een eigen kleurschema opgesteld, dat systematisch wordt toegepast: wit (binnenramen), Bronckhorster creme (ramen, deurkozijnen, lijsten), groen of rood (deuren en luiken) en Bronckhorster grijs (raamdorpels en plinten). Belangrijk is dat het kleurgebruik is afgestemd op de architectuur en het materiaalgebruik van het pand zodat een harmonisch geheel ontstaat. Laat natuurstenen elementen ongeschilderd. Bent u voornemens om het kleurgebruik van het buitenschilderwerk van uw rijksmonument of gemeentelijk monument te wijzigen vraag dan eerst advies aan de gemeente.

Stedenbouw

De wegenstructuur in het stadje is door de eeuwen heen niet of nauwelijks veranderd. De Onderstraat en Bovenstraat vormen samen de belangrijkste route. De ligging en het dwarsprofiel van de wegen zijn vastgelegd in het bestemmingsplan. Binnen de bebouwde kom zijn de straten verhard met gebakken klinkers of veldkeien, mede bepalend voor het historische karakter van het stadje.

Door de compacte bebouwing aan de betrekkelijk smalle straten heeft het stadje een intiem karakter. Daar waar de zijstraten aantakken op de Onderstraat en de Bovenstraat is de openbare ruimte echter wat breder. Tussen de kapel en Het Wapen van Bronckhorst ligt het Gijsbertplein 1344.

Hoewel de bebouwing relatief compact is, zijn ook de open, onbebouwde ruimten tussen veel panden mede bepalend voor de waardevolle ruimtelijke karakteristiek. Daarom is in het bestemmingsplan geregeld dat deze tussenruimten zoveel mogelijk onbebouwd blijven zodat de panden niet aan elkaar gaan kleven. Het plaatsen van bijgebouwen is slechts in beperkte mate mogelijk op locaties die geen afbreuk doen aan het open karakter van deze tussenruimten. Bijgebouwen zijn qua situering en vormgeving duidelijk ondergeschikt aan het hoofdgebouw.

Bij de inrichting van de openbare ruimte dient het straatmeubilair, de straatverlichting en de wegverharding aan te sluiten bij het historische karakter van het stadsgezicht. Kies bij klinkerwerk op uw eigen perceel ook voor gebakken klinkers en let op een goede aansluiting bij bestaand straatwerk.

Binnen het beschermd stadsgezicht staan veel panden direct aan de openbare ruimte, waardoor erfafscheidingen ontbreken. Bij panden waar erfafscheidingen wenselijk zijn is een (beuken)haag een goede keuze. Bij jongere woningen ('t Hof) is ook een ligusterhaag voorstelbaar. Aan de voorzijde is voor hagen maximaal 1 meter een passende hoogte. Op deze wijze blijft er zicht op de gevels die mede bepalend zijn voor het waardevolle stadsbeeld. Sommige locaties lenen zich ook voor lage, eenvoudig vormgegeven houten hekken zoals die vroeger op meer plekken in het stadje voorkwamen.

Terrassen kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de uitstraling en de sfeer binnen het beschermd stadsgezicht. Voorwaarde is wel dat de terrassen goed ingericht zijn, een verzorgde uitstraling hebben en zich daar bevinden waar de ruimte zich ervoor leent. Plaats alleen afscheidingen wanneer deze echt nodig zijn. Kies dan - afhankelijk van de locatie - voor lage hagen of voor transparante in het stadsbeeld passende varianten met een maximale hoogte van 1,2 meter, van hoogwaardig materiaal, in een neutrale kleurstelling en vrij van reclame-uitingen. Kies ook voor meubilair met een hoogwaardige uitstraling en houdt eventuele verlichting van het terras terughoudend en sfeervol.

Bij vele panden zijn nog traditionele luiken te vinden, geschilderd in groen of rood. Deze passen goed bij het historische karakter. Gebruik daarom geen rolluiken, maar behoud de traditionele luiken.

Houd reclame-uitingen bescheiden zodat ze het straatbeeld niet overheersen. Kies bij voorkeur voor een naamsaanduiding in de vorm van losse letters of maximaal één uithangbord en houd ruiten doorzichtig.

legenda

- Rijksmonument
- Gemeentelijk monument
- Doorzicht naar omliggend landschap
- Open ruimte tussen gebouwen
- Zicht op Bronckhorst (indicatief)
- Open ruimte

